

Skyldigheten att motivera interimistiska beslut avseende tvistiga frågor om vårdnad av barn m.m.

Beslutet i korthet: En tingsrätt har i ett interimistiskt beslut prövat en tvistig fråga avseende vårdnad om barn utan att ange några skäl för avgörandet. Jag anser att det i princip kan förutsättas att det är behövt att ange skäl för interimistiska beslut avseende tvistiga frågor om barns vårdnad, boende och umgänge samt att det var fel av tingsrätten att inte motivera det aktuella beslutet.

Anmälan

AA framförde i en anmälan klagomål mot rådmannen BB vid Halmstads tingsrätt med anledning av bl.a. ett interimistiskt beslut i fråga om vårdnad om barn.

Utredning

Handlingar i tingsrättens mål T 303-10 begärdes in och granskades. Av handlingarna framgick bl.a. följande. Det aktuella målet avsåg vårdnad m.m. beträffande AA:s och CC:s två gemensamma barn. Vid ett sammanträde för muntlig förberedelse den 22 februari 2010 framställde AA och CC var för sig interimistiska yrkanden om att ensam tillerkännas vårdnaden om barnen. AA:s andrahandsyrkande om visst umgänge medgavs av CC. Den 2 mars meddelade BB det interimistiska beslutet att CC ensam skulle ha vårdnaden om båda barnen. Vidare förordnades om umgänge mellan AA och barnen i enlighet med hennes yrkande härom. Några skäl till beslutet angavs inte.

Muntliga upplysningar inhämtades från BB i fråga om vårdnadsbeslutets avsaknad av motivering. Han uppgav bl.a. att utgången i vårdnadsfrågan inte torde ha kommit som någon överraskning för någon av parterna i målet och att det därför inte fanns något behov av att ange skäl för beslutet. BB uppgav vidare att han dock i efterhand möjligen hade en annan uppfattning.

Ärendet remitterades till tingsrätten för upplysningar och yttrande om anledningen till att tingsrätten inte angav de skäl som det interimistiska beslutet om vårdnad grundades på. Tingsrätten (lagmannen DD) kom in med ett remissvar till vilket fogades ett yttrande från BB.

BB uppgav följande.

I 17 kap. 13 § första stycket rättegångsbalken anges att ett beslut som inte är slutligt skall i den utsträckning det behövs ange de skäl som det grundas på. I det nu aktuella fallet måste jag ha ansett att det inte fanns behov av att särskilt motivera beslutet eftersom utgången med hänsyn till det som uppgivits under förhandlingen inte borde ha kommit som en överraskning för parterna. Att så var fallet visas ju också av att det interimistiska beslutet inte överklagades. AA är vidare oförhindrad att när som helst begära ny interimistisk prövning i målet.

När det gäller motivering av interimistiska beslut avser jag att framöver motivera sådana beslut och beaktar då vad Europadomstolen angivit i sin dom den 1 juli 2003, ansökan 37801/97.

Vad så gäller det AA anført om förhandlingen den 22 februari 2010 så förlöpte denna på sedvanligt sätt. AA blev inte illa behandlad eller diskriminerad på något sätt, vilket antyds i hennes klagomål. Att en vårdnadstvist sedan, så som AA angivit i sin skrivelse till JO, kan få olika och besvärande följder för de inblandade föräldrarna och barnen är något som jag endast kan beklaga, men detta ligger utanför det tingsrätten råder över.

DD anförde följande.

Även om bestämmelsen i 17 kap. 13 § första stycket rättegångsbalken ger visst utrymme för att inte ange skäl för ett icke-slutligt beslut torde numera efter Europadomstolens dom den 1 juli 2003, ansökan 37801/97, gälla att ett interimistiskt beslut av det slag som meddelats av tingsrätten alltid ska förses med skäl. Det var således fel av tingsrätten att inte ange skäl för beslutet.

Samtliga domare vid tingsrätten har erinrats om vad som numera gäller i fråga om motivering av icke-slutliga beslut.

I ett beslut den 25 mars 2011 anförde *stf JO Pennlov* följande.

Bedömning

Av utredningen i ärendet har framkommit att parterna under förberedelsen i målet var för sig hade framställt interimistiska yrkanden om att ensam tillerkännas vårdnaden om deras gemensamma barn. AA:s andrahandsyrkande om visst umgänge medgavs av hennes motpart CC. BB beslutade den 2 mars 2010 interimistiskt att CC ensam skulle ha vårdnaden om barnen. Vidare bifölls AA:s yrkanden om umgänge. I beslutet angavs inte några skäl för rättens ställningstagande.

Jag vill inledningsvis framhålla att tingsrättens beslut i sak inte föranleder något uttalande från min sida. Min granskning avser istället frågan om avsaknad av motivering för det interimistiska beslutet om vårdnad.

I mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge får rätten, om det behövs, besluta om vårdnad, boende eller umgänge för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft eller föräldrarna har träffat ett avtal om frågan och avtalet har godkänts av socialnämnden. Beslutet går i verkställighet på samma sätt som en lagakraftätagande dom men kan när som helst ändras av rätten (6 kap. 20 § första och tredje stycket föräldrabalken).

Ett interimistiskt beslut är enligt rättegångsbalkens, RB, terminologi att hänföra till kategorin icke-slutliga beslut, jfr 17 kap. 1 § RB. I 17 kap. 13 § första stycket RB föreskrivs att ett sådant beslut i den utsträckning det behövs ska ange de skäl som det grundas på.

Inom kategorin icke-slutliga beslut ryms en mängd olika typer av avgöranden och beträffande ett flertal av dessa är det ofta obehövt att redovisa skälen för rättsens ställningstagande. Således behöver t.ex. beslut som endast angår ordningen för målets handläggning bara i undantagsfall motiveras och detsamma gäller beslut om kallelser och förelägganden för parter och andra att inställa sig vid rätten (se NJA II 1943 s. 222). Även sådana interimistiska beslut i fråga om barns vårdnad, boende och umgänge som bygger på överenskommelser mellan parterna kan, som jag ser det, normalt inte heller anses fordra att skälen anges för beslutet. Jag har följaktligen inga synpunkter på att några skäl inte angavs för tingsrättens interimistiska beslut i fråga om umgänge i det nu aktuella ärendet.

Vad däremot gäller vissa andra icke-slutliga beslut än de ovannämnda bör dock utgångspunkten i fråga om motivering vara den motsatta, dvs. att skäl regelmässigt ska anges. Processlagberedningen anförde t.ex. att i beslut om ogillande av invändning om rättegångshinder borde alltid intas skälen för beslutet (NJA II 1943 s. 222). Även beslut om avvisning av bevisning torde vanligtvis kräva att domstolen motiverar sina ställningstaganden. Att så är fallet framgår bl.a. av Europadomstolens avgörande i målet *Suominen mot Finland* (dom den 1 juli 2003), vilket även Halmstads tingsrätt hänvisat till (jfr även JO 1992/93 s. 43, särskilt s. 47). Genom avsaknaden av motivering för att avvisa erbjuden bevisning ansågs i det angivna avgörandet en finsk domstol ha kränkt artikel 6.1 i europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Europadomstolen anförde bl.a. att artikel 6.1 ålägger nationella domstolar att motivera sina ställningstaganden, dock att omfattningen av denna skyldighet kan variera beroende på vilken typ av beslut det är fråga om (*Article 6 § 1 obliges courts to give reasons for their judgements... The extent to which this duty to give reasons applies may vary according to the nature of the decision*) (punkt 34). Europadomstolen uttalade vidare att en nationell domstol är skyldig att visa att dess handläggning är berättigad genom att ange skäl för sina beslut (*an authority is obliged to justify its activities by giving reasons for its decisions*) (punkt 36). Ett annat skäl till motiverade beslut är, enligt Europadomstolen, att visa att det som parterna har anfört har beaktats. Dessutom ger skälen för ett beslut den enskilde en möjlighet att överklaga och appellationsinstansen en möjlighet att ompröva beslutet (*The Court emphasises that a further function of a reasoned decision is to demonstrate to the parties that they have been heard. Moreover, a reasoned decision affords a party the possibility to appeal against it, as well as the possibility of having the decision reviewed by an appellate body*) (punkt 37).

Även i doktrin har det framhållits att interimistiska beslut ska innehålla skälen för avgörandet (se Mats Sjösten, *Vårdnad, boende och umgänge*, 3:e uppl., s. 182).

I förevarande ärende gällde det aktuella beslutet en tvistig fråga avseende vårdnad om barn. Det är beträffande sådana frågor särskilt påtagligt att rättens bedömning är av stor betydelse för de i målet berörda personerna och kan få väsentliga konsekvenser för relationen mellan föräldrar och barn. Detsamma gäller givetvis även tvistiga frågor om barns boende och umgänge. Enligt min mening är det därför synnerligen angeläget att parterna, och framför allt den part som det interimistiska beslutet går emot, ska förstå varför domstolen har beslutat som den har gjort. Som Europadomstolen framhållit i det ovan angivna avgörandet är skälen för ett beslut bl.a. av vikt för den enskildes möjlighet att överklaga. För den missnöjde kan det givetvis uppfattas som mycket svårt att angripa ett omotiverat beslut och även att överhuvudtaget bedöma om det lönar sig att överklaga. Med hänsyn härtill kan således det förhållandet att ett beslut inte överklagats knappast tas till intäkt för slutsatsen att det inte fanns något behov av att motivera beslutet.

Sammanfattningsvis menar jag att det i princip kan förutsättas att det är behövligt att ange skäl för interimistiska beslut avseende tvistiga frågor om barns vårdnad, boende och umgänge. I likhet med vad tingsrätten anfört anser jag att det var fel att inte ange skäl för det nu aktuella beslutet.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i det ovan anförda.